

Р.А. Молдабаева*¹, Д.А. Жансерикова², С.К. Жантикеев³, Г.К. Сланбекова⁴

^{1, 2, 4} Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ, Қарағанды қаласы, Қазақстан
³ «Тұран-Астана» университеті, Қазақстан Республикасы, Астана қ.

КӘСІБИ БАҒЫТТЫЛЫҚТЫҢ СТУДЕНТТЕРДІҢ МОТИВАЦИЯЛЫҚ АЙМАҒЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫНА ӘСЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада кәсіби бағыттылықтың студенттердің мотивациялық аймағының құрылымына әсері қарастырылды. Мақаланың кіріспе бөлімінде мәселенің теориялық және тәжірибелік аспектілердегі маңызы мен әр түрлі бағыттағы мамандықта оқитын студенттерінің оқу-кәсіби мотивациясының құрылымын ашудың қажеттілігі, студенттердің кәсіби-оқу мотивациясының қалыптасуы процесінің ерекшеліктерін зерттеудің өзектілігі талданады.

Зерттеу мақсаты ретінде әр түрлі мамандықта оқитын студенттерінің кәсіби мотивациялық аймағының құрылымын, кәсіби бағыттылықтың студенттердің мотивациялық аймағының құрылымына әсері анықталды.

Мотивациялық өріс психикалық құбылыс ретінде іс-әрекет пен қарым-қатынастың тууына негіз болады. Бұл құбылысты өлшеу үшін көрсеткіш ретінде мотив қолданылды. Көрсеткіштер зерттеліп отырған психикалық құбылыстың бар екенін дәлелдеуге және оны бағалауға мүмкіндік береді. Сөйтіп, әр түрлі бағытта оқитын студенттердің мотивациялық өрісіне қандай мотив көрсеткіші тән деген сұрақ туындайды. Студент тұлғасының мотивациялық өрісін сипаттайтын көрсеткіш мотивтерді анықтау үшін эксперттік бағалау әдісі қолданылды.

Зерттеу барысында бірінші курс студенттерінің мотивация құрылымы мен төртінші курс студенттерінің мотивация құрылымында өзгешеліктер болатыны анықталды. Зерттеу студенттерде кәсіби мотивтердің басым болуы олардың болашақ мамандықтарында табысты болу, алған білім, іскерлік, дағдыларын толыққанды қолдануға ұмтылу, болашақ кәсібінде өзінің мүмкіндіктерін жүзеге асыруға деген ниеттерімен байланысты екенін көрсетті.

Түйін сөздер: мотив, оқу-кәсіби мотивтері, коммуникативтік мотив, құзыреттілік, әлеуметтік статус, рухани қанағаттану, кәсіби сәйкестену

Р.А. Молдабаева*¹, Д.А. Жансерикова², С.К. Жантикеев³, Г.К. Сланбекова⁴
^{1, 2, 4} Карагандинский университет имени Академика Е.А. Букетова, г. Караганда, Казахстан
³ Университет «Тұран-Астана», г. Астана, Казахстан

ВЛИЯНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ НА СТРУКТУРУ МОТИВАЦИОННОЙ СФЕРЫ СТУДЕНТОВ

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние профессиональной направленности на структуру мотивационной сферы студентов. Во введении статьи анализируется значение проблемы в теоретическом и практическом аспектах и необходимость раскрытия структуры учебно-профессиональной мотивации студентов, обучающихся в разных направлениях и актуальность исследования особенностей процесса формирования профессионально-учебной мотивации студентов.

Целью исследования было структура профессиональной мотивационной сферы студентов, обучающихся в разных специальностях и влияние профессиональной направленности на структуру мотивационной сферы студентов.

В ходе исследования было установлено, что структура мотивации студентов разных направлений различаются. Исследование показало, что преобладание профессиональных мотивов у студентов связано стремлением использовать полученные знания, умения, навыки в будущей профессии, реализовать свои возможности.

Ключевые слова: мотив, учебно-профессиональные мотивы, познавательные мотивы, коммуникативный мотив, компетентность, социальный статус, духовное удовлетворение,

профессиональная идентичность, структуру мотивационной сферы, профессиональная направленность.

*R.A. Moldabayeva*¹, D.A. Zhanserikova², S.K. Zhantikeev³, G.K. Slanbekova⁴*

^{1, 2, 4} Karaganda university named after academician E. A. Buketov,

Karaganda, Kazakhstan

³ «Turan-Astana» University, Astana, Kazakhstan

THE INFLUENCE OF PROFESSIONAL ORIENTATION ON THE STRUCTURE OF THE MOTIVATIONAL SPHERE OF STUDENTS

Abstract

This article examines the influence of professional orientation on the structure of the motivational sphere of students. The introduction of the article analyzes the significance of the problem in theoretical and practical aspects and the need to disclose the structure of educational and professional motivation of students studying in different directions and the relevance of the study of the features of the process of formation of professional and educational motivation of students.

The purpose of the study was the structure of the professional motivational sphere of students studying in different specialties and the influence of professional orientation on the structure of the motivational sphere of students.

In the course of the study, it was found that the structure of motivation of students of different directions differs. The study showed that the predominance of professional motives among students is associated with the desire to use the acquired knowledge, skills, and skills in the future profession, to realize their capabilities.

Keywords: motive, educational and professional motives, cognitive motives, communicative motive, competence, social status, spiritual satisfaction, professional identity, structure of the motivational sphere, professional orientation.

КІРІСПЕ

Кәсіби іс-әрекеттегі жетістік, ең алдымен, кәсіби мотивацияның қалыптасуына байланысты. Студенттердің таңдаған мамандығы бойынша оқу-кәсіби іс-әрекеті кәсіби мотивацияның сапалы құрамы мен жалпы құрылымын анықтай отырып өзгеру үрдісін туғызады, сөйтіп болашақ студенттің құзыреттілігінің қалыптасуына ықпал етеді.

Бұл мәселенің теориялық және тәжірибелік аспектілердегі маңыздылығы әр түрлі бағыттағы мамандықта оқитын студенттерінің оқу-кәсіби мотивациясының құрылымын ашуда болып табылады. Осы салада тұлғаның мотивациялық өрісін зерттеуге көптеген ғалымдардың еңбектері арналғаны белгілі (А.Н. Леонтьев, В.Г. Асеев, В.К. Виллюнас, В.И. Ковалев, М.Ш. Магомед-Эминов, В.С. Мерлин, П.В. Димонов, Д.Н. Узнадзе, А.А. Файзуллаев, П.М. Якобсон және т.б. және шетелдік ғалымдар Дж. Аткинсон, Г. Холл, К. Мадсен, А. Маслоу, Х. Хекхаузен және т.б.).

Қоғамдағы әлеуметтік экономикалық жағдайлар қазіргі заман мамандарына бәсекеге қабілетті пен сыртқы орта жағдайына жылдам бейімделуге негіз болатын қасиеттер мен сапаларға белгілі бір талаптар қояды. Мұндай сапалардың қалыптасуы жастардың тұлғалық-кәсіби қалыптасу кезеңінде аса қарқынды жүреді. Сондықтан студенттердің кәсіби-оқу мотивациясының қалыптасуы процесінің ерекшеліктерін зерттеудің өзектілігі мыналармен: біріншіден, кәсіби білімнің әр түрлі бағыттағы мамандықта оқитын студенттердің мотивациялық аймағының құрылымының ерекшеліктерінің әдіснамалық негізі әлі де болса толық ашылмағандығы психологиялық-педагогикалық зерттеудің жеткіліксіздігімен; екіншіден, жоғары оқу орнында әр түрлі бағыттағы мамандықта оқитын студент тұлғасының мотивациялық аймағының құрылымын зерттеуге кешенділік тұрғысынан келудің жоқтығымен байланысты. Осығанға дейінгі психологиялық-педагогикалық зерттеулерде кәсіби қалыптасуға жекелеген мотивтердің әсері қарастырылған, бірақ мамандықты игерудің болашағы мен табыстылығын болжау үшін оның мүмкіндігі жеткіліксіз. Үшіншіден, қазіргі заманғы зерттеулерде кәсіби бағыттылықтың студенттердің мотивациялық аймағының құрылымына әсерін зерттеуге аз көңіл бөлінеді; төртіншіден, осы кезеңде студенттердің кәсіби құндылықтары мен кәсіби бағыттылығы қарқынды дамиды; бесінші, кәсіби оқу барысында

едәуір тұрақты құндылықтар, кәсіби маңызды сапаларды игеруге және кәсіби мотивациясын дамытуға деген мүмкіндік артады; алтыншы, студенттердің кәсіби тұлғалық қалыптасуына кәсіби-оқу мотивациясының әсері күшті болады.

Қазіргі заманда психологияда тұлғаның мотивациялық аймағының бірыңғай теориясы жоқтың қасы, осының нәтижесінде қазіргі заманғы ғылым мен тәжірибеде студент тұлғасының мүмкіндіктерінің сәтті жүзеге асырылу ерекшелігімен байланысты көптеген сұрақтар жеткілікті деңгейде ашылмаған. Сондықтан студенттің іс-әрекетіндегі кәсіби бағыттылықтың студент тұлғасының мотивациялық өрісіне әсерін зерттеу және оның құрылымын анықтау маңызды болып табылады.

МАТЕРИАЛДАР МЕН ӘДІСТЕР

Осы мәселе бойынша жарияланған еңбектерді талдау студенттердің кәсіби мотивациясы мәселесі ғалымдар назарынан тыс қалмағанын көрсетті. Жүргізілген зерттеулер әр түрлі мамандықта оқитын студенттердің кәсіби құрылымының ерекшеліктерін анықтауға негіз болды. Зерттеуіміздің мақсаты әр түрлі мамандықта оқитын студенттерінің кәсіби мотивациялық аймағының құрылымын, кәсіби бағыттылықтың студенттердің мотивациялық аймағының құрылымына әсерін анықтау болып табылды.

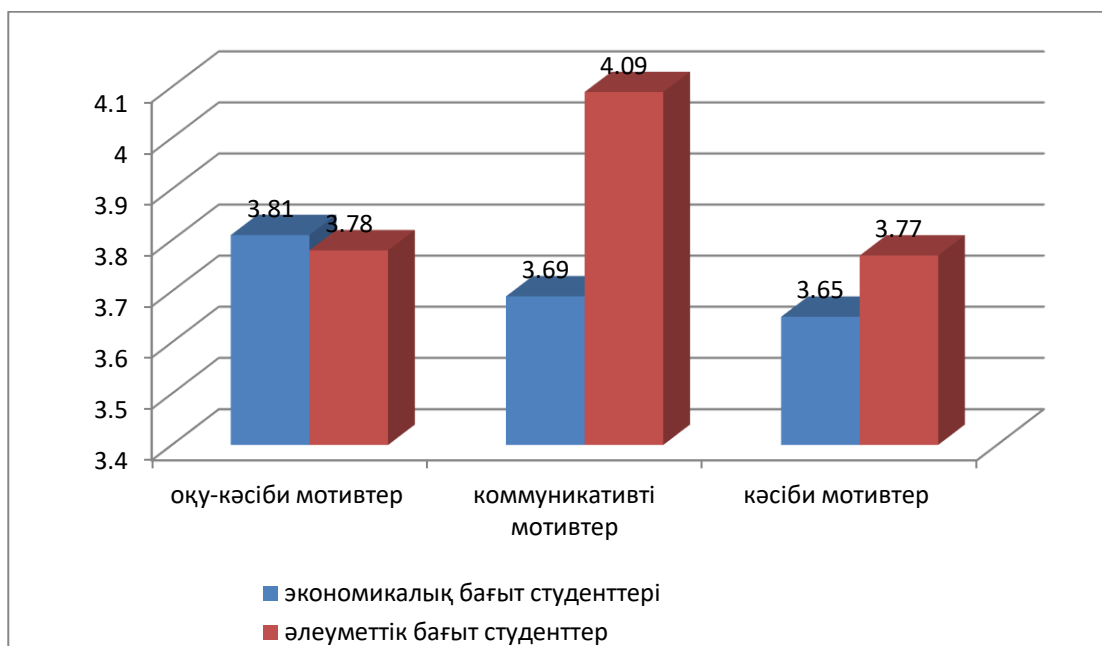
Студенттерінің кәсіби мотивациясының көрсеткіштерін бағалау үшін студенттердің оқу мотивациясының диагностикалау әдістемесі (А.А.Реан и В.А.Якунин, Н.Ц.Бадмаев модификациясы бойынша), студенттердің оқу іс-әрекетінің мотивациясы сұрақнамасы (Т.И. Евменов), тұлғаның мотивациялық құрылымын диагностикалау әдістемелері (В.Э. Мильман) қолданылды.

Мотивациялық өріс психикалық құбылыс ретінде іс-әрекет пен қарым-қатынастың тууына негіз болады. Бұл құбылысты өлшеу үшін көрсеткіш ретінде мотив қолданылады. Көрсеткіштер зерттеліп отырған психикалық құбылыстың бар екенін дәлелдеуге және оны бағалауға мүмкіндік береді. Сөйтіп, әр түрлі бағытта оқитын студенттердің мотивациялық өрісіне қандай мотив көрсеткіші тән деген сұрақ туындайды. Студент тұлғасының мотивациялық өрісін сипаттайтын көрсеткіш мотивтерді анықтау үшін эксперттік бағалау әдісі қолданылды. Эксперттер ретінде оқытушылар алынды, эксперттердің жалпы саны 32 адам болды. Бұл әдіс эксперттердің пікірінше студенттер тұлғасының мотивациялық өрісін сипаттайтын көрсеткіш мотивтерді іріктеуге мүмкіндік берді. Эксперттердің көмегімен студент тұлғасының мотивациялық аймағының компоненттерінің мотивтері анықталып, олар оқу-кәсіби, кәсіби және коммуникативтік мотивтерге бөлінді.

Әр түрлі бағытта оқитын студенттердің кәсіби мотивациясының құрылымын зерттеу жұмысы ЖОО білім алатын студенттер арасында ұйымдастырылды. Зерттеуге қатысқан сыналушылардың жалпы саны 135 студент (экономикалық және әлеуметтік бағытта оқитын студенттер). Сыналушылардың жас шамасы 18 жас пен 22 жас аралығы.

НӘТИЖЕЛЕР МЕН ТАЛҚЫЛАУЛАР

Жүргізілген зерттеулер кәсіби мотивацияның келесі құрылымдық компоненттердің басым екенін көрсетті. Студенттердің мотивациялық компоненттерінен экономикалық бағыттағы студенттер үшін оқу-кәсіби мотивтер ($M = 3,81$; $SD = 0,68$), коммуникативті мотивтер ($M = 3,69$; $SD = 0,52$) және кәсіби мотивтер ($M = 3,65$; $SD = 0,60$) көрсеткіштері анықталса, әлеуметтік бағыттағы студенттер үшін оқу-кәсіби мотивтер ($M = 3,78$; $SD = 0,71$), коммуникативті мотивтер ($M = 4,09$; $SD = 0,65$) және кәсіби мотивтер ($M = 3,77$; $SD = 0,73$) көрсеткіштерін құрайды.

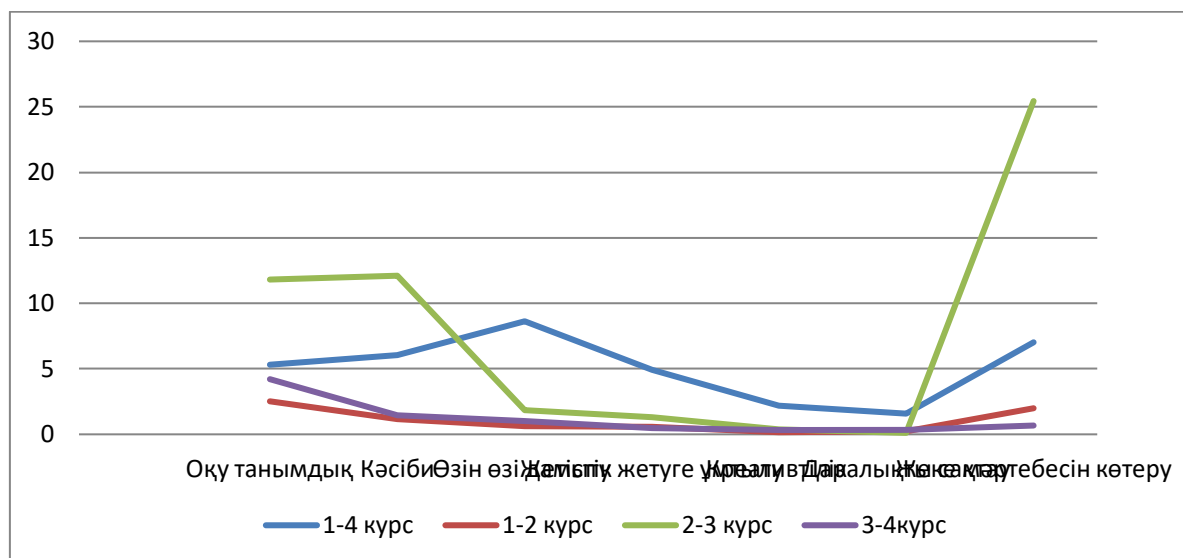

Сурет 1. Әлеуметтік және экономикалық бағытта оқитын студенттердің кәсіби мотивациясының құрылымының гистограммасы (М)

Студенттердің мотивациялық компоненттерінен әлеуметтік және экономикалық бағытта оқитын студенттердің кәсіби мотивациясының құрылымында оқу-кәсіби мотивтер мен кәсіби мотивтері бойынша үлкен айырмашылықтар жоқ екені байқалады, алайда коммуникативті мотивтер саласында елеулі айырмашылықтар бар. Бұл олардың кәсіби бағыттылығымен байланысты. Мәселен, әлеуметтік бағытта оқитын студенттердің болашақ кәсіби іс-әрекеті клиентпен, мамандармен және басқа құрылымдармен белсенді ынтымақтастықты көздейтін делдалдық қызметке негізделгендіктен олардың адамдармен жұмыста кәсіби іс-әрекетті орындауға деген ұмтылысымен, әлеуметтік байланыс аймағын кеңейтуге талпынысымен, алған білімін адамдармен өзара әрекетте қолдануға тырысуымен байланысты болады. Ал экономикалық бағытта оқитын студенттердің кәсіби мотивациясының құрылымында оқу-кәсіби мотивтері басым, бұл олардың кәсіби мәртебеге ие болу, қоғамда орын алу және әлеуметтік статусқа ие болу үшін алған білімін кәсіби іс-әрекет аясында қолданудың қажеттілігін түсінумен байланысты, өйткені олар экономика саласындағы білікті маманның мәртебесі де биік болатынын біледі.

Кәсіби білім беруде әр түрлі бағыттағы студенттерінің тұлғалық мотивациялық өрісінде оқу-кәсіби мотивтерден кәсіби мотивке өтетінін анықталды. Коммуникативті мотив оқу-кәсіби мотив пен кәсіби мотивті байланыстырушы звено болып табылады.

Жоғары оқу орнында оқитын барлық бағыттағы мамандық студенттердің тұлғалық мотивациялық аймағының құрылымы бірінші курста оқу-кәсіби мотивтің басым болуымен анықталады. Мотивтер құрылымында оқу-кәсіби мотивтердің студенттің әлеуметтік сәйкестенуі мотивтері басым түсетіні анықталды. Соңғы курс студенттерінде оқу барысында оқу-кәсіби мотивация аймағының құрылымы өзгереді. Оқу-кәсіби мотивтер және коммуникативті мотивтер кәсіби мотивацияға өзгереді, өзін кәсіби маман ретінде сәйкестендіру жүзеге асады. Осы курс студенттері үшін танымдық мотивтер, жоғары нәтижеге қол жеткізу үшін өзін өзі дамыту мотивтері, таңдалған кәсіп арқылы өзін өзі шығармашылық тұрғыда жүзеге асыру мотиві, кәсіби салада жоғары жетістікке жету мотивтерінің маңызды болуымен сипатталады.

Сурет 2. Экономикалық бағытта оқитын студенттердің бірінше курстан төртінші курсқа дейінгі оқу-кәсіби мотивациясы компоненттерінің динамикасы

Кәсіби білім берудің әлеуметтік және экономикалық бағытында оқитын студенттеріне мотивациялық өрістің келесі ерекшеліктері тән: менеджмент мамандығы студенттері үшін оқу іс-әрекеті коммуникативтік мотивтермен байланысты олар үшін жетістікке жетуге ұмтылу, қоғамнан өз орын алу үшін кәсіпті игеру маңызды.

Қаржы мамандығы студенттеріне іс-әрекеті арқылы өзін-өзі дамыту және әлеуметтік белсенділік тән. Әлеуметтік жұмыс мамандығы студенттеріне оқу арқылы белсенді кәсіби қалыптасу, қарым-қатынас, рухани қанағаттану үшін өзара көмек көрсету, әлеуметтік статус пен қоғамда орын алу мотивтері мәнді.

Экономикалық мамандық студенттеріне шығармашылық тұрғыдан өзін-өзі жүзеге асырумен байланысты оқу іс-әрекеті кәсіби мотивтер, әлеуметтік статусқа қол жеткізу және өз мәртебесін көтеру тән.

Психология мамандық студенттері үшін шығармашылық тұрғыдан өзін-өзі жүзеге асырумен байланысты оқу-кәсіби мотивтері, әлеуметтік статусқа қол жеткізу және оқуда рухани қанағаттану үшін эмпатия мотиві тән.

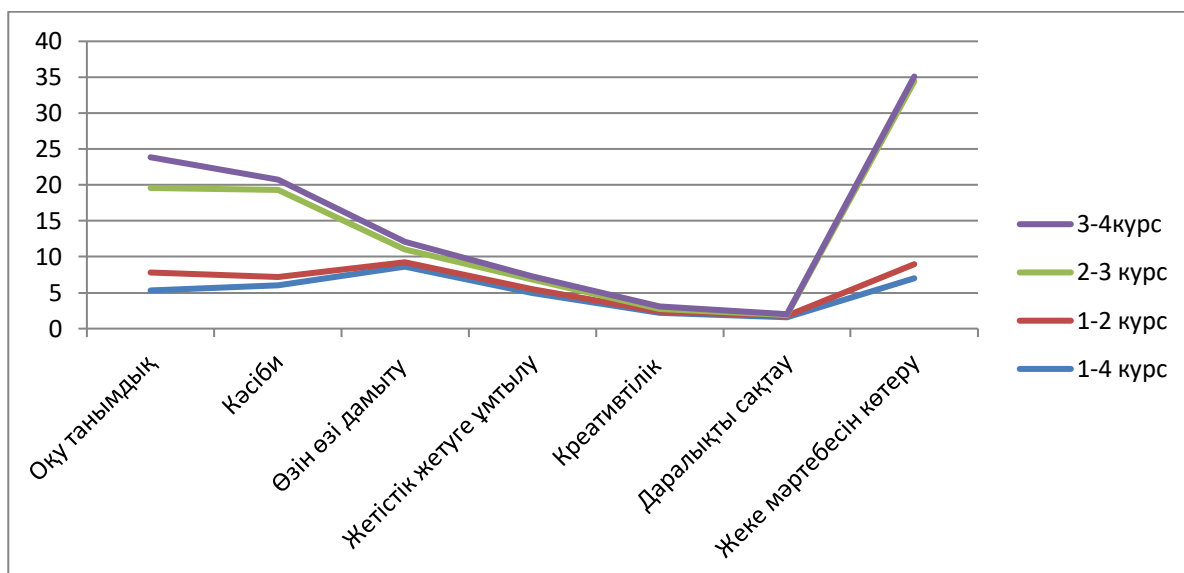
Кәсіби білімнің әлеуметтік-экономикалық бағытында оқитын төртінші курс студенттерінің мотивациялық аймағының құрылымының ерекшеліктері менеджмент мамандығы түлектеріне кәсіби өзін-өзі дамыту, таным, кәсіптегі рухани қанағаттану және әлеуметтік статусқа ие болу болып табылады.

Қаржы мамандығының түлектеріне рухани қанағаттану үшін және кәсіби табысқа жету үшін кәсіпті игеру, қарым-қатынас, өзін-өзімен сәйкестендіру.

Әлеуметтік жұмыс мамандығы студенттерінде әлеуметтік мотивтер, рухани қанағаттану, әлеуметтік статус және кәсіби сәйкестену мотивтерімен байланысты кәсіби мотивтерді басым.

Экономикалық мамандығы студенттері үшін кәсіби мотивпен бір деңгейде кәсіби мәртебеге ие болу, қоғамда орын алу мен әлеуметтік статусқа ие болуға бағытталған кәсіби мотивтер едәуір үстем болатыны анықталды.

Психология мамандығы үшін кәсіпте өз мәртебесін көтеру, өзін-өзі дамыту, өзара көмек көрсету, коммуникативті мотивтер және рухани қанағаттану мотивтерімен байланысты кәсіби мотивтердің тән болуымен ерекшеленеді.

Сурет 3. Әлеуметтік бағытта оқитын студенттердің бірінше курстан төртінші курсқа дейінгі оқу-кәсіби мотивациясы компоненттерінің динамикасы

Әлеуметтік бағытта оқитын студенттердің коммуникативті мотивтерінің басым болуы олардың адамдармен жұмыста кәсіби іс әрекетті орындауға деген ұмтылысымен, әлеуметтік байланыс аймағын кеңейтуге талпынысы, алған білімін адамдармен өзара әрекетте қолдануға тырысуымен байланысты.

Экономикалық бағытта оқитын студенттердің кәсіби мәртебеге ие болу, қоғамда орын алу мен әлеуметтік статуска ие болуға бағытталған кәсіби мотивтер әлеуметтік және материалдық жайлылықты қалайтынымен, алған білімін кәсіби іс әрекет аясында қолдануға тырысуымен байланысты, өйткені экономика саласында білікті маманның мәртебесінің биік болатынын түсінумен байланысты.

ҚОРЫТЫНДЫ

Осылайша, бірінші және төртінші курс студенттерінің жеке басының мотивациялық аймағы әртүрлі құрылымға ие деп айтуға болады. Алынған нәтижелер ЖОО-да оқытудың әртүрлі бағыттарында оқитын студент тұлғасының мотивациялық аясының құрылымдық ерекшеліктері туралы болжамдарды растайды.

Зерттеу барысында бірінші курс студенттерінің мотивация құрылымы мен төртінші курс студенттерінің мотивация құрылымында өзгешеліктер болатыны анықталды.

Зерттеу студенттерде кәсіби мотивтердің басым болуы олардың болашақ мамандықтарында табысты болу, алған білім, іскерлік, дағдыларын толыққанды қолдануға ұмтылу, болашақ кәсібінде өзінің мүмкіндіктерін жүзеге асыруға деген ниеттерімен байланысты екенін көрсетті.

Студенттер тұлғасының мотивациялық саласын зерттеу мына бағытта жалғастырылуы мүмкін:

- кәсіптік білім берудің басқа бағыттарындағы студенттердің мотивациялық саласының мазмұндық-құрылымдық сипаттамаларын, оның кәсіптік іс-әрекеттің әртүрлі параметрлеріне және коммуникация жүйелеріне байланыстылығын теориялық және эксперименттік талдау;
- осы зерттеу барысында әзірленген студенттердің мотивациялық саласын бағалау критерийлерін білім алушылардың басқа санаттарында қолдану;
- кәсіптік білім берудің әртүрлі бағыттарында оқитын студенттердің мотивациялық саласын қалыптастыру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- [1] Вербицкий А. А. Бакшаева Н.А. Развитие мотивации учащихся при контекстном обучении. М.: Просвещение, 2000.-205с.
- [2] Москвичев С. Г. Проблема мотивации в психологических исследованиях. Киев."Мир", 2009.-235с
- [3] Петросянц В. Р. Селиванова А.М. Структура учебно-профессиональной мотивации студентов-будущих психологов // Молодой ученый. — 2017. - нет. 7. - стр. 560-562.
<https://moluch.ru/archive/141/39680>

[4] Демидова Т. Р. Психологическое сопровождение профессиональной и личностной подготовки учащихся в учреждениях среднего профессионального образования: учеб. пособие. Воронеж: "МОДЭК", 2006. - 110с.

[5] Ильин Е. Р. Мотивация и мотивы. - Санкт-Петербург: Питер, 2011. - 512.

[6] Ернazarova С. Т. Абсаратова Г. Р. Мадалиева С. Н. Студенттердің оқу мотивациясы ерекшеліктерінің теориялық негіздері. // Вестник КазНМУ, № 3(2) - 2014-стр. 56-58.

[7] Бименов Қ. Т., Стыбаева А.Ш., Имамбекова Г.С., Оралымбетова Г.У. В структуре мотивации студентов вуза исследование мотивации достижения успеха и мотивации страха неудачи. Вестник КазНПУ им.Абая, серия«Психология», № 4 (65), 2020-стр. 33-37. <https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7847.06>

[8] Молдабаева Р. А., Жансерикова Д.А. Особенности структуры профессиональной мотивации студентов. // "Инновационная наука". №1/2020-стр. 119-121. <https://aeterna-ufa.ru/sbornik/IN-2020-01.pdf>

[9] Молдабаева Р. А., Жансерикова Д.А. Психологическая адаптация студентов к обучению в вузе. // "Инновационная наука". -№ 6-2 / 2022. - стр. 111-115 <https://aeterna-ufa.ru/sbornik/IN-2022-06-2.pdf>

[10] Жантিকেев С. К. Эмпирическое исследование навыков и педагогических условий психологической актуализации. / Вестник казначейства. Серия "Психология и социология". Том 62 № 3 (2017). -стр. 22-31. <https://bulletin-psysoc.kaznu.kz/index.php/1-psy/article/view/790>

[11] Мандыкаева А. Р. Жансерикова Д.А., Молдабаева Р. А. Смагулова К. Д. Исследование степени стрессоустойчивости студентов (на примере гуманитарных и технических специальностей). / ВЕСТНИК КазНПУ имени Абая. - Серия "Психология", - Алматы, 2020. - №2 (63).- Стр. 42-48 <http://rmebrk.kz/journals/6131/88205.pdf>

References

[1] Verbitsky A. A., Bakshayeva N.A. Development of students' motivation in contextual learning. Moscow: Prosveshchenie, 2000-205s.

[2] Moskvichev S. G. The problem of motivation in psychological research. Kiev.: Mir, 2009-110s

[3] Petrosyants V. R., Selivanova A.M. The structure of educational and professional motivation of students – future psychologists // Young scientist. — 2017. - No. 7. - pp. 560-562. <https://moluch.ru/archive/141/39680>

[4] Demidova T. P. Psychological support of professional and personal formation of students in secondary vocational educational institutions: studies. stipend. Voronezh: "MODEK", 2006. - 254s.

[5] Ilyin E. P. Motivation and motive. - St. Petersburg: Peter, 2002. - 512 P.

[6] Ernazarova S. T., Absatarova G. P., Madalieva S. H. Theoretical foundations of the features of students' educational motivation.// Bulletin of KazNMU, No.3(2) - 2014-pp. 56-58 <https://clck.ru/347G2g>

[7] Bimenov K. T., Stybaeva A. Sh., Imambekova G. S., Oralymbetova G. U. Study of motivation of university students to achieve and fear of failure in the structure of motivation. // Bulletin of KazNPU im. Abaya, Psychology series No. 4 (65), 2020-pp. 33-37. <https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7847.06>

[8] Moldabaeva R. A., Zhanserikova D. A. Features of the structure of professional motivation of students. // "Innovative Science" No. 1 / 2020-pp. 119-121. <https://aeterna-ufa.ru/sbornik/IN-2020-01.pdf>

[9] Moldabaeva R. A., Zhanserikova D. A. Psychological adaptation of students to study at a university. // "Innovative science". - No.6-2 / 2022. - pp. 111-115 <https://aeterna-ufa.ru/sbornik/IN-2022-06-2.pdf>

[10] Zhantikeev S. K. Empirical research of psychological and pedagogical conditions of skills actualization. // Bulletin of the Treasury. Psychology and Sociology series. No. 3 -2017-pp. 22-31. <https://bulletin-psysoc.kaznu.kz/index.php/1-psy/article/view/790/597>

[11] Mandykaeva A. R., Zhanserikova D. A., Moldabayeva R. A., Smagulova K. D. the study of the level of stress resistance of students (on the example of humanities and technical specialties)// Bulletin of the Kazakh National Pedagogical University named after Abai. - Series "Psychology", - Almaty, 2020. - №2 (63).- Pp. 42-48 <http://rmebrk.kz/journals/6131/88205.pdf>